

Sp. 17. Tillaga til þingsályktunar [17. mál]

um gerð frumvarps til stjórnarskipunarlaga um fylkisstjórnir.

Flm.: Guðmundur Einarsson, Kolbrún Jónsdóttir, Kristín S. Kvaran, Stefán Benediktsson.

Alþingi ályktar að fela stjórnarskrárnefnd að semja frumvarp til stjórnarskipunarlaga sem feli í sér eftirfarandi meginatriði:

1. Landinu verði skipt í fylki. Skiptingin taki einkum mið af hefðbundnum samskiptum fólks, en einnig náttúrulegum staðháttum.
2. Í hverju fylki verði kosin fylkisstjórn í almennum kosningum á fjögurra ára fresti. Um kosningarrétt og kjörgengi gildi sömu reglur og við alþingiskosningar.
3. Fylkisstjórnir hafi viðtæk völd er efli sjálfsforræði íbúanna, styrki heimastjórn þeirra og vinni gegn núverandi miðstýringu efnahagslífs. Þær hafi fjárveitingavald, bæði af eigin skattfé og fjárframlögum frá Alþingi.
4. Hvert fylki verði sjálfstætt lögsagnarumdæmi og komið verði á embættum fylkisdómara og fylkislögreglustjóra.

Frumvarpinu fylgi nánari tillögur um framkvæmd einstakra atriða sem að framan greinir.

Greinargerð.

Inngangur.

Þessi tillaga var flutt á síðasta þingi en kom ekki til umræðu. Hún er því endurflutt.

Á landsfundi Bandalags jafnaðarmanna í nóvember 1983 var samþykkt tillaga þess efnis að taka skyldi upp fylkjaskipulag á Íslandi. Þessi stefna var síðan ítrekuð á landsfundi Bandalagsins í febrúar 1985.

Mikilvægasta verkefni íslenskra stjórn mála nú er að brjóta upp áratugagamalt stjórnkerfi miðstýringar og hagsmunavörslu. Þrátt fyrir einhverja mestu verðmætasköpun á Vesturlöndum eru Íslendingar í lægstu sætunum að því er varðar kaupmátt venjulegra launa. Skýringanna er að leita í stjórnarháttum sem eyðileggja og sóa afrakstri af vinnu landsmanna og auðlindum fremur en að byggja upp og bæta. Þetta stjórnarfar virðir niðurstöður kosninga að vettugi, kallar enga til ábyrgðar á mistökum og snýst um það eitt að verja hagsmuni stærstu valdaklíknanna í samfélaginu. Þetta stjórnarfar hlustar aldrei á fólk, drepur sjálfsbjargarviðleitni þess og fyrirlítur frumkvæði þess.

Í stað þess að hvetja til sjálfsbjargar er efnahagslífi stjórnað með almennum stórvirkum ráðstöfunum sem taka ekkert tillit til raunverulegrar afkomu fólks og fyrirtækja. Þar má nefna kjarasamninga, fiskverðssamninga, búvöruverðsáskvarðanir og gengisskráningar sem eru líflausar reiknitölur úr meðaltalsmaskínunum ríkisstofnananna en koma hvergi nærri kviku þjóðlífsins. Með þessum aðgerðum hefur fólk verið svipt völdum yfir lífi sínu og afkomu.

Valdaræningjar stjórn mála- og efnahagslífs okkar eru víða. Þeir eru á Alþingi, í ríkisstjórn, í stjórn mála flokkum, verkalýðshreyfingu, samtökum vinnuveitenda, stjórnar-ráði og fjármálastofnunum, svo að dæmi séu nefnd. Milli allra þessara stofnana liggja leyndir og ljósir þræðir peningalegra og stjórn mála legra hagsmuna. Á Íslandi ríkir því fámenn stétt miðstýringarpostula.

Fólk verður nú að rísa gegn þessum úreltu stjórnarháttum. Bændur verða að krefjast breytinga á starfsemi samtaka sinna. SÍS-auðhringinn verður að brjóta upp. Launafólk verður að ná völdum í verkalýðshreyfingunni og steypa forustuklíkunum. Hrista verður upp í einokunarþælum sölusamtaka og olíuverslunar. Banka- og peningastofnanir þurfa að losna undan skórhælum fjórflokkanna og fara að sinna fólki og fyrirtækjum án tillits til pólitískra hagsmuna. Fólkið verður að ná völdum.

Óviða eru tilhneigingar miðstýringarinnar augljósari og afleiðingarnar skelfilegri en þegar lítið er til sambands hinna dreifðu byggða landsins við valdastofnanir miðstýringarinnar. Smákóngar Alþingis, stórfurstar bankakerfisins og aðrir handhafar miðstjórnarvaldsins hafa gert heimafólk að bónbjargamönnum. Hvorki smáum málum né stórum er hægt að hreyfa án þess að fara betlileiðina suður. Þar verða menn að láta sér lynda að hlýða á úrskurði manna sem enga ábyrgð bera á verkum sínum og enga þekkingu hafa á verkefnum. Bönkum á heimaslóð er fjarstýrt úr aðalstöðvunum. Utibússtjórnarnir eru valdalausir og peningalausir og eru í rauninni aðeins sæmilega launaðir rukkarar sem beina aflafé heimafólks í aðalbankana í Reykjavík. Innheimtukerfi ríkisstofnana og stórfyrirtækja, svo sem tryggingafélaga, verka á sama hátt, safna saman fjármunum landsmanna og senda þá „suður“.

Þetta umhverfi frelsisskerðingar og valdaráns er paradís fyrirgreiðslufurstanna. Fólki er meinað að ganga upprétt og njóta eðlilegs afraksturs verka sinna og hugvits, en er neytt til að krjúpa við borð fámennisstjórnarinnar og þiggja molana sem falla þar á gólfið.

Alþingismenn telja miðstýringuna af hinu góða. Hún festir þá í sessi. Það hentar pólitískum hagsmunum þeirra að auka fjárveitingahlutverk þingsins og færa meira forræði til stofnana og sjóða ríkisvaldsins. Með áhrifum á fjárveitingar í þinginu og setu í stjórnnum stofnana og sjóða ná þeir að tryggja völd sín yfir kjósendum sínum. Þannig verða alþingismenn helstu vörslumenn þessa miðstýrða kerfis því að á því byggjast eiginhagsmunir þeirra, þ. e. lykilstaðan gagnvart kjósendum. Ef þetta vald verður flutt á heimaslóð verða alþingismenn sviptir þessari leið til endurkjörs og áhrifa.

Afleiðingar miðstýringar — landshlutar.

Það er undirstöðuatriði í stefnu Bandalags jafnaðarmanna að fólk hafi rétt til sjálfsstjórnar og frumkvæðis og að miðstýringarstefna síðustu áratuganna sé í grundvallaratriðum röng og hættuleg.

Í fyrsta lagi hefur þessi stefna drepið fjölbreytileika, frumkvæði og tilraunir. Íslenskar ríkisstjórnir gera ráð fyrir því að reglur, sem þykja góðar í stjórnarráðinu, þyki líka góðar um landið allt og það sé nauðsynlegt að reisa ríkisstofnun til að framfylgja þeim út á ystu annes. Aldrei dettur mönnum í hug að fólk á Kópaskeri kunni að vilja haga málum sínum öðruvísi en fólk í Kópavogi. Fyrirkomulag, sem gengur vel í Reykjavík, þarf ekki að ganga vel á Raufarhöfn. Í rauninni virðist stjórnkerfið telja að ráðherrar og starfsmenn þeirra í kringum Arnarhólstúnið viti meira um málefni sveita og héraða heldur en heimafólkið sjálft. Árangurinn er sá að þarfir svæða og héraða eru hundsáðar og frumkvæði heimamanna kæft.

Annað einkenni miðstýringarinnar er að sveitarfélög eru algjörlega háð duttlungum ríkisvalds. Völd, verkefni og tekjur sveitarfélaga sveiflast til eftir geðþótta ríkisstjórnar og meiri hluta Alþingis hverju sinni. Þó að talað sé um nauðsyn á sjálfsstjórn og frumkvæði sveitarfélaga hefur það farið minnkandi síðustu árin.

Þriðja einkennið á miðstjórnartilhneigingu síðustu áratuga er að ríkisstjórn og stofnanir hennar hafa kaffært sig í smáverkefnum. Pósthólf og skrifborð ráðherra, opinberra embættismanna og þingmanna eru full af smáverkefnum úr heimahéruðum, verkefnum sem augljóslega á að vinna á heimavelli. Yfirleitt eru þar á ferðinni vandamál sem einmitt eru til orðin vegna þess að verkum er stýrt frá ráðuneytum og opinberum stofnunum frekar en af

heimamönnum. Ákvarðanir ráðuneytanna verða iðulega rangar af því að þær eru teknar án nokkurrar snertingar við verkefni. Smámálaþrasið eyðileggur langtímaaðgerðir og stefnumótun í þjóðmálum.

Uppbygging ráðuneytanna er eftir greinum en ekki eftir svæðum. Sérstökum þörfum einstakra svæða eða héraða er ekki hægt að mæta nema breyta uppbyggingu stjórnkerfisins á þann hátt að veita heimafólki sjálfsstjórn.

Í fjórða lagi veldur miðstýring undanfarinna áratuga því að ákvarðanir eru teknar af skömmtunarstjórum sem ekki eru ábyrgir gagnvart kjósendum. Með samþjöppun valdsins og samtryggingu flokkakerfisins í kringum það veitist þegnunum ómögulegt að ná til þeirra embættismanna sem eru þó að taka ákvarðanir sem varða líf fólksins. Opnar, lýðræðislegar kosningar til fylkisstjórna mundu auka möguleika fólks til að hafa áhrif á störf þeirra sem að stjórnsýslunni vinna. Einnig þarf að taka upp atkvæðagreiðslur í sveitarfélögum og fylkjum um verkefni og þjónustu.

Í fimmta lagi birtist miðstýringin gagnvart landshlutum þannig að í mörg ár hafa ríkisstjórnir rekið svokallaða byggðastefnu. Alþingi og ríkisstjórnir hafa tekið fé af þegnunum í ríkiskassann og dreift því þaðan aftur eftir pólitískum línunum. Þetta er ágætt dæmi um hugsunarhátt miðstýringarinnar. Hugtakið „byggðastefna“ er fundið upp af forsjarhyggjupostulunum sjálfum. Hin eina raunverulega byggðastefna er sú að tryggja sjálfræði þegnanna. Ef fólk fær að njóta þess sem það aflar og ef svæði og héruð eru sjálfstæð um uppbyggingu atvinnulífs þarf engar aumingjabætur frá ríkisstjórninni og Alþingi. Í stað bóta- og styrkjastefnunnar þarf að gera fólki, fyrirtækjum og héruðum kleift að standa á eigin fótum, að ná eigin vexti og viðgangi.

Í sjötta lagi verður miðstýringin fjarlæg og einkennist af þungu skrifræði. Áhrifum sínum kemur hún til skila með stórum og þunglamalegum stofnunum, svo sem Rafmagnsveitum ríkisins, Vegagerð ríkisins, skipulagsstjóra, Skógrækt ríkisins, Húsnæðisstofnun ríkisins svo að nokkur dæmi séu nefnd. Önnur starfsemi í landinu hefur fallið í sama farveg, svo sem banka- og fjármálastarfsemi. Allri bankastarfsemi er miðstýrt og bankar úti í landshlutunum eru ónýtar innheimtustofnanir. Allar fjármálaákvarðanir, sem máli skipta, eru teknar í aðalstöðvunum.

Valddreifing og landshlutar.

Valddreifing er mikilvæg í augum Bandalags jafnaðarmanna af ýmsum grundvallarástæðum. Valddreifingartillögur byggjast á trausti á mannlega náttúru og þeirri staðföstu trú að fólk leiði samfélagið í átt til góðs fái það sjálft að ráða. Það á að tryggja fólki möguleika á því að eiga hlut að ákvörðunum sem varða það sjálft. Þannig munu framfarir spretta af fjölbreytileika og tilraunastarfsemi — sem ekki þrífst í miðstýringu. Valddreifing er svar við þeirri deyfð efnahags- og stjórnmalalífs sem verður vegna miðstýringarinnar. Landssvæði verða fátækari vegna þess að hæfileikar og auðlindir streyma til miðstjórnarinnar. Valddreifingarstefnan er ekki takmörkuð við Ísland heldur gætir hennar víða á Vesturlöndum. Þar sem landshlutar hafa nokkurt sjálfstjórnarvald eru stjórnarráðin í höfuðborginni minni og fást aðallega við að leggja heildarlínur, bæði um lagasetningu og stefnumál fyrir þjóðina.

Fylkisstjórnir, sem eru kosnar í almennum kosningum, eru lýðræðislega ábyrgar fyrir gerðum sínum. Þær hafa veruleg efnahagsleg áhrif því að þær geta skipulagt notkun fjármagns í samræmi við þarfir hvers svæðis. Fylkisstjórnir eiga að hafa mikilvægt hlutverk við að skapa möguleika fyrir efnahagslega þróun og sjálfstæði á heimaslóð. Um verkefni þeirra á því sviði vísast til tillagna Bandalags jafnaðarmanna um **þróunarstofur landshluta og stuðning við stofnun smáfyrirtækja.** Í kringum aðsetur raunverulegs héraðsvalds mun rísa ýmiss konar þjónusta og starfsemi sem örvar efnahagslíf og eykur stöðugleika í héruðum.

Flutningur valds út til fylkjanna mun hafa mikil áhrif á stjórn málaumræðu í landinu. Málefni, sem nú eru hluti af landsmálaumræðunni, verða frekar rædd heima í héruðum. Stjórn málaflakkar, sem nú leggja fram stefnu á Alþingi í ýmsum málaflakku, munu leggja þá stefnu fram í fylkisstjórnarkosningum. Þá verður t. d. lögð áhersla á þá þjónustu sem frambjóðendur til fylkisstjórna vilja að fylkið veiti. Fylki verða frjáls að því að breyta til í opinberri þjónustu eftir því sem hugur héraðsbúa stendur til. Af þessum valddreifingaráformum leiðir að mismunandi áherslur einstakra hluta þjóðarinnar á ýmis mál verða viðurkenndar. Þannig getur þjónusta verið mismunandi eftir fylkjum. Þetta stangast á við skoðanir ýmissa umbótasinna sem telja að nauðsynlegt sé að miðstýra þjónustunni til að tryggja að hún verði hin sama fyrir alla þegna. Alþingi mun að sjálfsgöðu setja lágmarkskröfur um opinbera þjónustu og það verður síðan á valdi fylkjanna að framfylgja þeim og bæta við ef fólk þvo kys. Ný héraðsbundin stjórn málaaleg umræða verður til á þennan hátt. Umræður á Alþingi og í kringum ríkisstjórn taka hins vegar á sig meiri blá almennrar stefnumörkunar og lagasetningar í þágu alþjóðar. Í þessari greinargerð er lögð megináhersla á fylkisstjórni og umræðu um starfsemi þeirra og völd. Valddreifingarstefnan þarf einnig að ná til sveitarstjórna. Markmiðið er að færa fólkinu sjálfu völd. Áhrif íbúa á starfsemi ýmiss konar þjónustustofnana þarf að stóruka. Það má nefna skóla, heilsugæslustöðvar, skipulagsyfirvöld og verslunar- og þjónustumiðstöðvar. Í stórum sveitarfélögum, svo sem Reykjavík, Kópvgi og Akureyri, þarf að stofna hverfaráð.

Fylkjaskipulag.

1. Svæðaskipting.

Til að fylkin myndi þær stjórn málaalegu heildir sem til er ætlast er nauðsynlegt að svæðaskipting tengist þeim hefðum sem þegar eru í samskiptum íbúanna. Reynsla frá öðrum löndum bendir til að ný héraðsskipan, sem ekki styðst við neinar eldri forsendur, félagslegar eða landfræðilegar, mæti yfirleitt tortryggni hjá fólki.

Til að ákvarða meginlínur í fylkjaskiptingu er rétt að leggja meiri áherslu á lífs- og atvinnuhætti í landinu heldur en gömul landfræðileg mörk. Þau miðast gjarnan við gamla farartálma, ár eða fjallvegi, sem ekki eru neinum til trafala lengur.

Margir möguleikar eru til skiptingar á landinu í fylki. Fylki þurfa að vera nægilega stór til að standa undir nýju valdi og verkum. Þau mega hins vegar ekki vera svo stór að stjórnvöld verði fjarlæg fólki og verkefnum.

Hér verður rakið dæmi um skiptingu sem deilir landsbyggðinni utan höfuðborgarsvæðisins í þrjú næstum jafnfjölmenn svæði.

Fyrsta svæði nær frá Hvalfirði að sýslumörkum Eyjafjarðar og Skagafjarðar. Innan þess eru Vesturland, Vestfirðir, Húnavatnssýslur og Skagafjarðarsýsla. Íbúar á þessu svæði voru um 36 þúsund í desember 1983.

Annað svæði nær frá sýslumörkum Eyjafjarðar- og Skagafjarðarsýslna að mörkum Austur- og Vestur-Skaftafellssýslna. Íbúar á því svæði voru um 39 þúsund í desember 1983.

Þriðja svæði nær frá Skeiðarársandi um Suðurland og Reykjanes. Íbúar á því svæði voru 34 þúsund í desember 1983.

Fjórdða svæði er höfuðborgarsvæðið með Reykjavík og nágrannabyggðum með um 128 þúsund íbúa.

Þessi svæði eru meira en nægilega stór til að standa undir þeim verkefnum sem nýjum fylkisstjórnvöldum yrðu falin. Margir mundu hins vegar telja þau of stór til að hið raunverulega návígi fólks og stjórnvalda náí að myndast.

Aðrar tillögur miða t. d. við að fylki yrðu fimm talsins, þ. e. fjórðungarnir og höfuðborgarsvæðið. Enn fremur eru uppi hugmyndir um að gera núverandi kjördæmi að fylkjum í hinu nýja skipulagi. Gagnrýnisráddir telja að sum kjördæmin séu of fámenn til að standa undir valdi og verkefnum sem færu á heimaslóð.

Á þessu stigi er raunar óráð að beina umræðunum um of að útfærðri svæðaskiptingu. Aðalatriði þessa máls er að fá umræður um sjálfa valddreifinguna út til héraða og fyrirkomulag hennar. Endanleg ákvörðun um nákvæmar markalínur fylkjanna er flókin og verður ekki tekin án undangenginnar umræðu heima í héraðum og atkvæðagreiðslu meðal íbúa þar sem þörf krefur.

2. Völd og verkefni.

Mikilvægast er að gera glöggan greinarmun á dreifingu valds annars vegar og dreifingu verkefna hins vegar. Dreifing valdsins er aðalmarkmið tillagna Bandalags jafnaðarmanna og í þeim felst hin stórvirka stjórnarfarslega breyting. Möguleikar á vald- og verkefnaflutningi til fylkisstjórna eru mjög margir og í öllum helstu málaflokkum. Nefna má húsnæðismál, heilbrigðismál, almannatryggingar, samgöngumál, skólamál, frárennslismál, skipulagsmál, atvinnumál, orkumál (dreifing og vinnsla) og umhverfismál. Hér er alls staðar rúm fyrir eigin hugmyndir og sjálfstæða stefnumörkun fylkja í samræmi við möguleika og staðhætti á heimaslóð og áhuga og óskir íbúanna. Verkefni hinna nýju stjórnvalda munu koma bæði frá sveitarstjórnnum og ríki.

Ef nokkur dæmi eru tekin af handahófi má nefna að á Reykjanesi er forræði heimamanna yfir vatnsbúskap svæðisins frumskilyrði fyrir skynsamlegri nýtingu heita og kalda vatnsins og uppbyggingu atvinnulífs á svæðinu.

Það er löngu tímabært að Akureyringar og nærsveitarmenn taki frumkvæði í atvinnu- málum sínum. Í áratug hefur þess verið beðið að björgin bærast að sunnan, annaðhvort í formi álverksmiðju eða einhvers konar byggðaáætlunar og meðfylgjandi styrkja. Nú blæðir heimamönnum fyrir aðgerðaleyfi undanfarinna ára. Hin langdregna stóriðjuumræða hefur orðið þess valdandi að ekki hefur orðið úr framkvæmdum á neinum sviðum og Akureyringar flytja í stórum stíl burt í atvinnuleit.

Austfirskt forræði í atvinnuáttum mundi vafalaust leiða til meiri áherslu á skógrækt á Héraði heldur en nú er.

Dæmi um verkefni, sem nauðsynlegt er að leysa sameiginlega á höfuðborgarsvæðinu, eru skipulagsmál, umferðarmál og skolpræsamál.

3. Fjármál.

Þegar hugað er að fjárhagslegum grundvelli fylkja þarf að gæta að eftirtöldum meginreglum.

1. Markmið tillagnanna um fylki er ekki að einangra landshlutana í peningalegu og efnahagslegu tilliti. Markmiðið er að auka sjálfstjórn og forræði heimafélks, m. a. yfir eigin aflafé.
2. Sérhverju fylki þarf að tryggja nægilegt fé til að það geti staðið undir tiltekinni þjónustu í mikilvægustu málaflokkum.
3. Fjárhagslegt fyrirkomulag verður að vera í samræmi við hin almennu stjórnarfarslegu markmið tillagnanna, þ. e. að gera fylkisstjórnnum kleift að haga fjárveitingum í samræmi við aðstæður í héraðinu og þarfir og áhugamál héraðsbúa eins og þau birtast í niðurstöðum kosninga og kannana á viðhorfum íbúa til framkvæmda og þjónustu.
4. Völd og ábyrgð í fjármálum verða að fara saman, m. a. með því að gera ljósa ábyrgð einstakra embættismanna og forsvarsmanna ákveðinna framkvæmda- og þjónustugreina og með því að augljóst samband verði milli skattbyrði annars vegar og veittrar þjónustu innan fylkisins hins vegar.

Pegar talað er um fjármál fylkis á að gera greinarmun á tvennu. Í fyrsta lagi eru það peningamál sjálfrar fylkisstjórnarinnar, þ. e. eigin tekjustofnar og tekjur frá ríkisvaldi. Í öðru lagi er síðan almennt fjármálalíf í landinu. Þar má nefna starfsemi banka og ýmsar almennar ákvarðanir í efnahagsmálum svo sem gengisskráningu, launastefnu, lánskjör, frýstingu innstæðna og aðrar almennar stjórnvaldsaðgerðir sem gilda á landsvisu.

Ef fyrst er vikið að fjármálum sjálfrar fylkisstjórnarinnar er augljóst að hún á að ráða yfir eigin tekjustofnum, óháðum ríkisstjórn og Alþingi. Þeir gætu t. d. verið ákveðinn hluti af söluskatti, annaðhvort í hlutfalli við fólksfjölda fylkis eða sá hlutinn sem innheimtur er af vörum og þjónustu í viðkomandi fylki. Að auki er edlilegt að fylkisstjórnir leggi á tekjuskatta og álagningarprósenta mætti vera mismunandi eftir fylkjum, samkvæmt niðurstöðum kosninga. Augljóst er að til fylkjanna ættu að koma framlög úr ríkissjóði, t. d. af tolltekjum. Þessum framlögum ætti Alþingi að úthluta eftir ákveðnum reglum og gæta þess þá einnig að tryggt sé að fylkin geti séð íbúum sínum fyrir þeirri þjónustu í tilteknum málaflökum sem Alþingi gerir að skilyrði fyrir alla þjóðina.

Ef fylkisskiptingu yrði komið á við núverandi aðstæður mundi öllu efnahagslífi fylkisins í raun og veru vera stjórnað frá Reykjavík. Eins og áður segir er bönkum landsbyggðarinnar stjórnað frá aðalstöðvum í Reykjavík, innheimtukerfi ríkisstofnana og ríkisfyrirtækja safna öllu fé suður, ýmis stórfyrirtæki í einkaeigu eru með útibú um land allt en söga til sín peninga landsbyggðarinnar og þannig mætti lengi telja. Ákvarðanir ríkisvaldsins í efnahagsmálum, eins og um gengisskráningu, orkuverð, launastefnu, innstæðufrýstingu, lánskjör á erlendum lánum, búvöruverð og fiskverð o. s. frv., mundu allar hafa veruleg áhrif á efnahagslíf fylkjanna.

Það er því grundvallarskipting að um leið og fylkjaskipting yrði komið á verði breytt um stefnu í efnahagsstjórn ríkisins almennt. Þannig ætti að gefa gengisskráningu frjálsa og koma upp gjaldeyrismarkaði. Fyrirtæki ættu sjálf að geta fengið lán hjá erlendum bönkum og samið um lánskjör í stað þess að eiga nú lánskjörin undir því hvernig misvitir sjóðsstjórar á Íslandi semja við erlendar fjármálastofnanir og velta afleiðingum af óskynsamlegum lántökum sínum yfir á varnarlausan atvinnurekstur í þessu landi. Gjörbreyting þarf að verða á bankastarfsemi í landinu, þannig að í landshlutum verði til raunverulegar fjármálastofnanir en ekki innheimtulúgur eins og nú tíðkast.

Bankastjórar með staðarþekkingu og viðskiptalegar og siðferðilegar skyldur gagnvart heimamönnum verða að taka við rekstri bankastofnananna á landsbyggðinni.

Þannig mætti telja fleiri dæmi um nauðsynina á að aflétta hinu stranga taumhaldi frá miðstjórninni og gefa fólki og fyrirtækjum aukið sjálfræði og möguleika til þess að laga sig að aðstæðum á heimaslóð.

Stjórnarskrárbreytingar í átt til fylkjaskiptulags verða einskis nýtar ef ríkisvaldið sleppir ekki ofstjórnartaumunum í þeim atriðum sem talin hafa verið upp hér að framan.

4. Kosningar o. fl.

Lagt er til að kosið sé til fylkisstjórna í hlutbundnum kosningum. Kosningarrétt og kjörgengi ættu þeir að hafa sem lögheimili eiga innan fylkismarkna.

Fylkisstjórn ætti að starfa á líkan hátt og bæjarstjórn í stóru sveitarfélagi gerir nú. Þannig yrði ráðinn fylkisstjóri sem starfaði í umboði meiri hluta fylkisstjórnar. Einnig yrðu ráðnir forsvarsmenn fyrir helstu framkvæmda- og þjónustugreinar. Mikilvægt er að ráðningartími fylkisstjóra og helstu deildarstjóra verði takmarkaður til að koma í veg fyrir að upp komi stétt ráðríkra, æviráðinna embættismanna.

5. Lögsagnarumdæmi.

Lagt er til að hvert fylki verði eitt lögsagnarumdæmi. Þá yrðu aflögð núverandi embætti sýslumanna. Sýslumenn hafa skipað einkennilegan sess í ljósi ákvæða stjórnarskrárinnar um þrígreiningu ríkisvaldsins. Þeir hafa verið handhafar dóms- og framkvæmdarvalds sem héraðsdómarar, innheimtumenn og lögreglustjórar. Hér er lagt til að skilið verði á milli þannig að sett verði á fót sérstök embætti fylkisdómara og fylkislögreglustjóra. Umboðs-
störf, svo sem innheimtur á vegum ríkisins í héraði, mætti fela fylkisstjórnnum í umboði ríkisvalds.